

**ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ПОБУТОВИХ НАВИЧОК
У РОЗУМОВО ВІДСТАЛИХ ДІТЕЙ В УМОВАХ
СПЕЦІАЛЬНОЇ ШКОЛИ-ІНТЕРНАТУ**

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ПОБУТОВИХ НАВИЧОК У РОЗУМОВО ВІДСТАЛИХ ДІТЕЙ В УМОВАХ СПЕЦІАЛЬНОЇ ШКОЛИ-ІНТЕРНАТУ	
1.1. Поняття та сутність розумової відсталості дітей.....	7
1.2. Зміст соціально-побутового орієнтування та види соціально- побутових навичок.....	10
1.3. Аналіз сучасної практики з формування соціально-побутових навичок у дітей з розумовою відсталістю у спеціальній школі-інтернаті...	12
Висновки до розділу 1	15
РОЗДІЛ 2. ІГРОВА ПРОГРАМА ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО- ПОБУТОВИХ НАВИЧОК У РОЗУМОВО ВІДСТАЛИХ ДІТЕЙ В УМОВАХ СПЕЦІАЛЬНОЇ ШКОЛИ-ІНТЕРНАТУ	
2.1. Розробка ігрової програми формування соціально-побутових навичок у розумово відсталих дітей в умовах спеціальної школи-інтернату.	17
2.2. Впровадження розробленої ігрової програми формування соціально-побутових навичок у розумово відсталих дітей в умовах спеціальної школи-інтернату.....	19
2.3. Аналіз результатів дослідження.....	22
Висновки до розділу 2.....	24
ВИСНОВКИ.....	25
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	27
ДОДАТКИ.....	29

ВСТУП

За останні роки в нашій країні відзначається тенденція зростання кількості розумово відсталих дітей у наслідок негативного впливу різних економічних, соціальних, екологічних, культурних, психологічних та інших чинників. Порушення інтелекту у дитини зазвичай поєднується з аномальним розвитком рухової сфери, становлення якої невід’ємне від пізнання світу, оволодіння мовою, соціально-побутовими навичками тощо.

Розумово відсталі діти, діти зі зниженим інтелектом, з труднощами в навчанні, з особливими потребами тощо – одна з найбільш чисельних категорій дітей, що відхиляються в своєму розвитку від норми. Такі діти складають близько 2,5% від загальної дитячої популяції [8, с. 22]. За даними офіційної статистики нині в Україні функціонують 239 допоміжних школи, з них 214 – школи-інтернати для дітей з легкою розумовою відсталістю. Вони розраховані майже на 37 тисяч дітей [15].

Головні причини інвалідності таких дітей – органічні ураження нервової системи, хвороби сенсорних органів, психічні розлади та вроджені вади розвитку. Існуюча система утримання дітей-інвалідів у спеціальних інтернатних установах лише на 20% забезпечує потреби дітей-інвалідів. При цьому відірваність дітей від родини, від звичного і біологічного близького оточення посилює психологічний тиск на дитину [4, с. 3].

Соціальна інтеграція та адаптація розумово відсталих учнів є одним із основних завдань спеціальної школи-інтернату. Успішне вирішення в значній мірі залежить від соціально-побутової компетентності людини, її здатності самостійно організовувати свій побут. Підготовка дітей з вадами інтелектуального розвитку до самостійного життя, організації власного побуту, шляхом формування у них відповідних знань та практичних умінь, а також навичок життєвої та соціальної компетентності (виконання норм і правил культурної поведінки в

суспільстві, родинні, їх естетичного розвитку), вирішення життєво необхідних побутових завдань (догляд за житлом та одягом, харчування, лікування тощо) забезпечать повноцінну адаптацію дитини в суспільстві [11, с.174].

На сучасному етапі розвитку суспільства актуальною є проблема розробки нових технологій, науково обґрунтованих програм та методик формування навичок соціально-побутової адаптації розумово відсталих дітей, необхідність надання їм кваліфікованої допомоги.

Питання організації навчання, виховання, соціальної адаптації дітей з помірною та важкою розумовою відсталістю висвітлюються у роботах зарубіжних та українських вчених Б Бейкер, А. Брейтман, О. Віннікової, О. Гаврилова, Т. Лісовської, Н. Шульженко та ін.

Окремі аспекти формування соціально-побутових навичок, соціальної і трудової реабілітації розумово відсталих дітей висвітлено О. Гавриловим, М. Кузьмицькою, М. Попадич та ін.

Проблему соціально-побутової орієнтації розумово відсталих дітей в умовах спеціального закладу досліджували Ю. Галецька, Н. Гіренко, С. Конопляста, М. Кузьмицька, О. Маллер, Г.Мерсіянова, С. Кізіченкова, Н. Павлова, А. Раку, С. Федоренко та ін.

Однак, на сьогодні недостатньо досліджений процес формування соціально-побутових навичок у дітей з розумовою відсталістю в умовах спеціальної школи-інтернату. Тому важливим завданням є знайти найефективніші методики й програми для легкого засвоєння ними матеріалу стосовно пристосування до соціальних проблем у побуті. Все це обумовило вибір теми дослідження: **«Формування соціально-побутових навичок у розумово відсталих дітей в умовах спеціальної школи-інтернату»**.

Об'єктом дослідження є процес формування соціально-побутових навичок у розумово відсталих дітей в спеціальній школі-інтернаті.

Предмет дослідження – ігрова програма формування соціально-побутових навичок у розумово відсталих дітей в умовах спеціальної школи-інтернату.

Метою дослідження є наукове обґрунтування, розробка та експериментальна перевірка ігрової програми формування соціально-побутових навичок у дітей з розумовою відсталістю в умовах спеціальної школи-інтернату, спрямованої на покращення рівня сформованості у них соціально-побутових навичок з особистої гігієни та догляду за своїми речами.

Гіпотеза дослідження полягає у припущенні про те, що рівень сформованості соціально-побутових навичок у розумово відсталих дітей підвищиться у тому разі, якщо поряд з Програмою навчальних занять з дисципліни «Соціально-побутове орієнтування», затвердженою Міністерством освіти і науки України, додатково буде реалізовано ігрову програму формування соціально-побутових навичок у розумово відсталих дітей в умовах спеціальної школи-інтернату, спрямовану на покращення рівня сформованості у них соціально-побутових навичок з особистої гігієни та догляду за своїми речами.

Відповідно до мети дослідження було визначено такі **завдання**:

- на основі аналізу наукової літератури розкрити особливості психосоціального розвитку розумово відсталих дітей;
- визначити види соціально-побутових навичок вихованців школи-інтернату;
- проаналізувати сучасну практику роботи спеціальної школи-інтернату щодо формування соціально-побутових навичок у дітей з розумовою відсталістю;
- розробити ігрову програму формування соціально-побутових навичок у розумово відсталих дітей в умовах спеціальної школи-інтернату.
- упровадити та експериментально перевірити ефективність розробленої ігрової програми.

Теоретико-методологічну основу дослідження становлять: є положення про розумову відсталість (Н. Докшина, О. Гаврилов, Ю. Галецька, І. Ужченко, Л. Самбурська та ін.), особливості навчання та виховання розумово відсталих дітей (О. Гаврилов, М. Матвєєва, В. Синьов та ін.), теоретичні засади організації роботи з розумово-відсталими дітьми щодо формування у них соціально-побутових навичок (Н. Гіренко, С. Кізіченкова, Г. Мерсіянова та ін.).

Методи дослідження: *теоретичні* – аналіз наукової літератури, щодо проблеми розумової відсталості; синтез, порівняння, систематизація, узагальнення науково-теоретичних, емпіричних даних та досвіду роботи спеціальних шкіл-інтернатів щодо формування у них соціально-побутових навичок; *емпіричні* – діагностичні методи (бесіда для виявлення рівня сформованості у дітей соціально-побутових навичок з особистої гігієни та догляду за своїми речами); експеримент для визначення ефективності ігрової програми формування соціально-побутових навичок у розумово відсталих дітей в умовах спеціальної школи-інтернату.

Експериментальна база дослідження. Дослідження проводилося на базі Сватівської обласної спеціальної загальноосвітньої школи-інтернату І–ІІІ ступенів. У дослідженні прийняли участь 15 дітей з помірною та вираженою розумовою відсталістю, з них: контрольну групу склали – 7 осіб, експериментальну групу – 8 осіб.

Наукова новизна дослідження полягає у розробці ігрової програми формування соціально-побутових навичок у розумово відсталих дітей в умовах спеціальної школи-інтернату.

Практичне значення дослідження полягає у впровадженні ігрової програми формування соціально-побутових навичок у розумово відсталих дітей в умовах спеціальної школи-інтернату.

Структура роботи. Наукова робота складається зі вступу, двох розділів, висновків до розділів та загальних висновків, списку використаних джерел (15 найменувань), 2 додатків на 24 сторінках. Робота містить 1 таблицю, 4 рисунки. Загальний обсяг роботи – 52 сторінки, з них 26 сторінок основного тексту.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ПОБУТОВИХ НАВИЧОК У РОЗУМОВО ВІДСТАЛИХ ДІТЕЙ В УМОВАХ СПЕЦІАЛЬНОЇ ШКОЛИ-ІНТЕРНАТУ

1.1. Поняття та сутність розумової відсталості дітей

Для ефективної організації роботи спеціалістів з розумово відсталими дітьми потрібне правильне розуміння феномену розумової відсталості та знання причин її виникнення. Усвідомлене і обережне вживання терміну для називання проблеми – не лише показник високого рівня професійної майстерності, але й важливий чинник створення атмосфери довіри у стосунках з дитиною та членами її сім'ї, спосіб протидії стигмі, пов'язаній з діагнозом. Помилкове визначення розумової відсталості може привести до того, що у спеціальні заклади можуть потрапити діти, які за своїми параметрами стоять на значно вищому щаблі інтелектуального розвитку, але мають низькі інтелектуальні показники через порушення мовлення, слухової чи зорової функції, загальну фізичну ослабленість, обумовлену різними чинниками. Ця патологія називається «відставання у розумовому розвитку», носить тимчасовий характер і може бути компенсована шляхом використання роботи з розвитку тих чи інших ушкоджених функцій або функціональних систем [3, с. 50]

Розумова відсталість – це виразне, незворотне системне порушення пізнавальної діяльності, яке виникає внаслідок дифузного органічного пошкодження кори головного мозку.

У визначенні розумової відсталості слід підкреслити наявність трьох ознак:

- органічного дифузного пошкодження кори головного мозку;
- системного порушення інтелекту;
- виразності та незворотності цього порушення [12].

За Міжнародною класифікацією психічних і поведінкових розладів 10-го перегляду, розумова відсталість – це стан затриманого або неповного розвитку психіки, що характеризується порушенням тих здібностей, які виявляються в період дозрівання і забезпечують загальний рівень інтелектуальності, тобто когнітивних, мовленнєвих, моторних та соціальних здібностей. Для розумово відсталих характерним є порушення і пізнавальної діяльності та адаптивної поведінки [13].

Залежно від часу виникнення розумову відсталість поділяють на два види: олігофренію та деменцію. Олігофренія – це вид розумової відсталості, який виникає внаслідок органічного пошкодження мозку в пренатальний, натальний або ранній (до трьох років) період дитинства і виявляється у тотальному психічному недорозвитку. Деменція – це вид розумової відсталості, який виникає внаслідок пошкодження кори головного мозку у період після двох–трьох років і виявляється у виразному зниженні інтелектуальних можливостей та в частковому розпаданні вже сформованих психічних функцій [2].

Залежно від глибини пошкодження мозку традиційно виокремлюють три ступені розумової відсталості: ідіотію, імбецильність, дебільність. За сучасною міжнародною класифікацією психічних захворювань виділяється чотири ступені розумової відсталості, які співвідносяться з показниками рівня розумового розвитку, вираженими в інтелектуальному коефіцієнті (IQ):

глибокий (F-73) – ідіотія (IQ = 0 – 19);

важкий (F-72) – виразна імбецильність (IQ = 20–34);

помірний (F-71) – легка імбецильність (IQ = 35–49);

легкий (F-70) – дебільність (IQ = 50–69) [9].

Ідіотія (важка розумова відсталість) – це найвиразніший ступінь розумової відсталості, який виникає внаслідок глибинного пошкодження кори головного мозку та частково підкірки, що призводить до грубого порушення фізичного та психічного розвитку. Діти з розумовою відсталістю у ступені ідіотії підлягають розподілу до будинків інвалідів та закладів соціального

забезпечення, де за ними доглядають та за можливості навчають елементарних навичок самообслуговування.

Імбецильність – середній за виразністю ступінь розумової відсталості, який виникає через глибинне пошкодження кори головного мозку. Імбецильність, за міжнародною класифікацією, поділяється на легку та виразну. Виразна імбецильність (важка розумова відсталість) навіть за відсутності паралічів та парезів супроводжується грубим недорозвитком рухової сфери, яка незалежно від віку дитини виявляється у порушенні та слабкості статичної та моторної функцій, координації, точності й темпу довільних рухів. При легкій імбецильності (помірна розумова відсталість) локомоторні функції розвиваються дуже повільно. Моторика характеризується незграбністю, недиференційованістю. Діти з легкою імбецильністю не можуть виконувати дії, що потребують точності, довільної регуляції, координованості рухів, особливо дрібних. У дітей з легкою імбецильністю можна виховати навички самообслуговування.

Діти з розумовою відсталістю у ступені імбецильності підлягають розподілу до будинків інвалідів та закладів соціального забезпечення, де за ними доглядають, формують навички самообслуговування, а також за можливості навчають елементам грамоти.

Дебільність (легка розумова відсталість) – найлегший ступінь розумової відсталості, який виникає внаслідок поверхневого пошкодження кори головного мозку. Спостерігається певне відставання у розвитку локомоторних функцій, яке у шкільному віці може бути виявленим лише за допомогою спеціального обстеження. У таких дітей порівняно добре розвинене побутове мовлення.

Діти з розумовою відсталістю у ступені дебільності можуть вчитися за програмою спеціальної допоміжної школи, що базується на програмі початкової масової школи, до якої додається спрощене вивчення історії, географії, біології, побутової хімії та фізики. Особливе місце у шкільній освіті

розумово відсталих дітей посідає трудове навчання, соціально-побутова орієнтація [13].

Отже, термін «розумова відсталість» означає недієздатність в області сприйняття, мислення і пам'яті. Розумова відсталість розвивається в результаті ураження головного мозку. Це не психічне захворювання, а специфічний стан, коли певний рівень функціонування центральної нервової системи обмежує розвиток інтелекту дитини. Дитина з розумовою відсталістю навчається і розвивається у межах своїх можливостей. Розумова відсталість, на жаль, не лікується. Але правильне сприйняття, виховання, навчання таких дітей дозволяє соціалізувати, адаптувати їх в соціум, де вони зможуть себе реалізувати як особистість.

1.2. Зміст соціально-побутового орієнтування та види соціально-побутових навичок

Соціально-побутове орієнтування (СПО) дітей з порушеннями розвитку істотно ускладнене в силу обмеженості їх пізнавальної діяльності, емоційно-вольової сфери, тощо. Ними важко засвоюються навички орієнтування у суспільному житті: вміння користуватися громадським транспортом, навички спілкування, використання табличок, покажчиків, навички поведінки в магазині та інших громадських місцях. Глибоко розумово відсталі діти не в змозі самотійно освоїти зразки розв'язання елементарних побутових і соціальних завдань, досягти цього вони можуть лише за умови цілеспрямованого навчання і виховання.

Для успішного засвоєння навчального матеріалу важливо формувати уявлення дітей у процесі екскурсій, здійснювати цілеспрямовані спостереження за реальними об'єктами і життєвими ситуаціями, моделювати їх і виконувати практичні дії в реальних умовах. У навчанні дітей велике місце повинні займати ігрові методи і прийоми: дидактичні, сюжетно-рольові, ігрові ситуації і сюрпризні моменти [1].

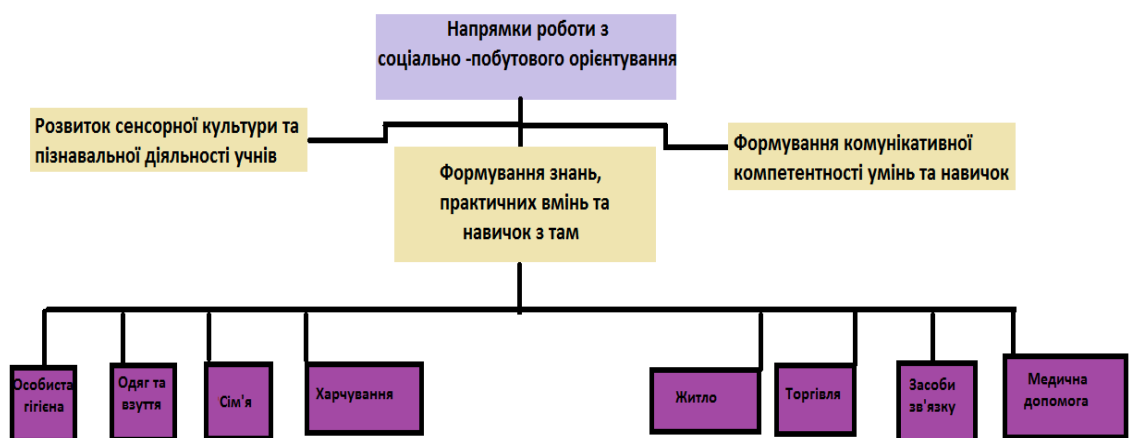
Система роботи спочатку спрямована на повноцінне сприйняття дітьми необхідних відомостей, формуванні дій і прийомів, а потім – на різноманітне їх закріплення і регулярне застосування на практиці. Вона має на меті досягнення кожною дитиною максимально можливого для нього рівня соціально-побутової компетентності.

Для її успішної реалізації необхідно вирішити наступні основні завдання з формування в учнів наступних соціально-побутових навичок: особистої гігієни, елементарної доступної організації харчування, доступних навичок догляду за житлом, навички догляду за одягом, взуттям та іншими предметами побуту; умінь спілкування: ставити і відповідати питання з конкретної ситуації, звернутися з проханням, дякувати, вітатися і т.п.; уявлень і знань про правила культури поведінки і взаємин з різними людьми (знайомими і незнайомими, старшими і молодшими тощо), накопичення відповідного досвіду; емоційно позитивного ставлення до оточуючих [10].

Відповідно, ці завдання дозволяють визначити основні соціально-побутові навички зазначеної категорії дітей, які представлено у табл. 1.

Таблиця 1

Напрями соціально-побутового орієнтування та види соціально-побутових навичок

Примітка: матеріал, представлений у таблиці, взято з

Гіренко Н. А. *Світ навколо тебе: 5 клас: навч. посіб. із соціально-побутового орієнтування для спец. загальноосвіт. навч. закл. для розумово відлх дітей* / Н. А. Гіренко, С. М. Кізіченко. – К.: Либідь, 2015р. – 80 с.

Ефективність роботи з соціально-побутової орієнтації, здійснюваної на уроках і поза ними, залежить від узгодженості дій вчителя, вихователя, соціального педагога, їх контакту, інформованості про роботу один одного, координованості дій. Зв'язок з навчанням здійснюється за принципом випереджаючої, паралельної та подальшої взаємодії. У першому випадку, вихователі, користуючись рекомендаціями вчителя з СПО, проводять екскурсії, бесіди, збирають разом з учнями різний матеріал з окремих тем, готуючи, таким чином, учнів до більш повного і усвідомленого сприйняття нового матеріалу на заняттях з СПО. У другому випадку вихователі паралельно з учителем проводять роботу, що дозволяє учням міцно засвоїти знання і вміння. Подальше взаємодія передбачає відстрочене у часі повторення пройденого на заняттях матеріалу, розширення і збагачення досвіду учнів, автоматизацію умінь, формування навички застосування отриманих знань та умінь у новій ситуації.

1.3. Аналіз практики роботи спеціальної школи-інтернату щодо формування соціально-побутових навичок у дітей з розумовою відсталістю

Соціальні трансформації сьогодення диктують необхідність вирішення проблеми адаптації молодого покоління до сучасного середовища. У спеціальному навчальному закладі для розумово відсталих дітей це завдання розглядається в системі занять з соціально-побутового орієнтування. Метою навчального предмета «Соціально-побутове орієнтування» і є підготовка дітей з вадами інтелектуального розвитку до самостійного життя, організації власного побуту, шляхом формування у них відповідних знань та практичних умінь, а також навичок життєвої та соціальної компетентності: виконання норм і правил культурної поведінки в суспільстві, родині, вирішення життєво необхідних побутових завдань, а саме догляд за житлом та одягом, харчування, лікування. Формування навичок соціальної компетентності

здійснюється при знайомстві учнів з умовами користування транспортом, засобами зв'язку, оволодінням елементами правової культури. Моделювання особистісних компетентностей закладені в формуванні здорового способу життя, організації та проведенні змістовного дозвілля. Саме компетентнісний підхід до вивчення предмета «Соціально-побутове орієнтування може забезпечити підготовку школярів до свідомого і самостійного вирішення різноманітних життєвих проблем [6, с.6–9].

Даний предмет вивчається в спеціальній школі, починаючи з п'ятого класу. Зміст програми включає у себе розділи, теми, практичні роботи, екскурсії тощо, вивчення яких дозволяє досягти певного рівня сформованості соціально-побутових навичок у розумово відсталих дітей. Основними методами навчання є розповідь, бесіда практичні вправи, екскурсії. На заняттях використовуються різноманітні наочні засоби та моделювання життєвих ситуацій.

Структура заняття з СПО у спеціальній школі-інтернаті визначається темою, завданнями і вибором методичних прийомів. При проведенні кожного заняття реалізуються три основні групи взаємопов'язаних завдань:

1. Освітні завдання, для реалізації яких вихователю необхідно здійснювати керівництво пізнавальною діяльністю розумово відсталих дітей; стимулювати навчально-пізнавальну діяльність учнів по оволодінню знаннями й уміннями.

2. Корекційно-розвивальні завдання припускають цілеспрямований розвиток мислення розумово відсталої дитини (пам'яті, уваги, емоційно-вольових якостей, працездатності).

3. Виховні завдання – цілеспрямоване формування позитивних якостей особистості, світогляду, моральних переконань та естетичної культури [3, с. 81–84].

Отже, Програма спрямована на формування у розумово відсталих дітей необхідного для подальшої побутової і соціальної адаптації запасу знань, практичних умінь і навичок.

У більшості розділів соціально-побутового орієнтування передбачено виконання практичних робіт. Кожен учень повинен оволодіти основними способами догляду за одягом, приготування їжі, навчитися складати ділові папери, надавати першу медичну допомогу, прибирати житло тощо. Успішність виконання практичних завдань, як переконливо доведено наявними дослідженнями з методики навчання розумово відсталих школярів, залежить від того наскільки учні розуміють мету діяльності, зміст та засоби одержання результату. Тому, щоб навчити учнів усвідомлено виконувати практичне завдання, необхідно формувати у них уміння орієнтуватися в трудовій діяльності, планувати її, здійснювати в процесі роботи самоконтроль, застосовувати набуті теоретичні знання на практиці.

Практичні та теоретичні заняття з соціально-побутового орієнтування необхідно проводити у спеціально обладнаному приміщенні у вигляді блоку, що включає три кімнати. Це класна кімната для теоретичних занять: стіл вчителя, дошка, технічні засоби навчання, столи для проведення практичних занять. Особлива увага приділяється кімнаті, що має кухонне обладнання. Тут установлюються електричні та газові плити, мийниця для миття посуду, шафи для зберігання електроприладів, кухонного устаткування, миючих засобів, холодильник, робочі столи. Кімната-вітальня, інтер'єр якої має бути зразком смаку і відповідати сучасним естетичним вимогам. До устаткування входить також аптечка, з необхідними медичними засобами та інвентар для прибирання приміщення, збирання сміття, харчових відходів.

Для ефективного проведення уроків з соціально-побутового орієнтування потрібно мати достатню кількість обладнання та матеріалів, що забезпечить виконання практичних робіт усіма учнями з урахуванням правил безпеки і санітарно-гігієнічних норм [14].

У Сватівській обласній спеціальній загальноосвітній школі-інтернаті курс «Соціально-побутове орієнтування» у дітей з розумовою відсталістю викладається за вищерозглянутою програмою Міністерства освіти і науки України.

Вчителі, вихователі, практичні працівники, психолог, соціальний педагог працюють, взаємодіючи між собою, аналізуючи кожну дитину окремо і намагаються визначити їхні «сильні» сторони, на які можна спиратися і розвивати, та «слабкі» здібності, які необхідно розвивати впродовж навчання в спеціальній школі-інтернаті.

Отже, аналіз практики роботи спеціальних шкіл-інтернатів щодо формування соціально-побутових навичок у дітей з розумовою відсталістю свідчить, що соціально-побутове орієнтування здійснюється у школах відповідно до методичних рекомендацій та затвердженої Міністерством освіти і науки України спеціальної програми навчання розумово відсталих дітей соціально-побутовим навичкам. У Сватівській обласній спеціальній загальноосвітній школі-інтернаті соціально-побутове орієнтування здійснюється згідно з зазначеними документами, а також розпорядчими актами місцевих органів влади.

Однак, як було визначено вище, соціально-побутове орієнтування потребує пошуку найефективніших методик й програм для легкого засвоєння розумово відсталими дітьми матеріалу стосовно пристосування до соціальних проблем у побуті. Це обумовило необхідність розробки та впровадження нами ігрової програми формування соціально-побутових навичок у розумово відсталих дітей в умовах спеціальної школи-інтернату, що і буде здійснено у наступному розділі дослідження.

Висновки до розділу 1

Аналіз наукової літератури показав, що для ефективної організації роботи спеціалістів з розумово відсталими дітьми потрібне правильне розуміння феномену розумової відсталості, знання причин її виникнення. Розумова відсталість – це виразне, незворотне системне порушення пізнавальної діяльності, яке виникає внаслідок дифузного органічного пошкодження кори головного мозку. Залежно від глибини пошкодження

мозку традиційно виокремлюють три ступені розумової відсталості: ідіотію, імбецильність, дебільність. Дитина з розумовою відсталістю навчається і розвивається у межах своїх можливостей. Правильне сприйняття, виховання, навчання таких дітей дозволяє соціалізувати, адаптувати їх у соціум, де вони зможуть себе реалізувати як особистість.

Соціально-побутове орієнтування дітей з порушеннями розвитку істотно ускладнене в силу обмеженості їх пізнавальної діяльності, емоційно-вольової сфери. Система роботи спочатку спрямована на повноцінне сприйняття дітьми необхідних відомостей, формування дій і прийомів, а потім – на різноманітне їх закріплення й регулярне застосування на практиці. Основними видами соціально-побутових навичок є особиста гігієна, догляд за речами, організація харчування, догляд за житлом; спілкування; правила культури поведінки і взаємин з різними людьми, піклування про здоров'я.

Аналіз практики роботи спеціальних шкіл-інтернатів щодо формування соціально-побутових навичок у дітей з розумовою відсталістю свідчить, що соціально-побутове орієнтування здійснюється у школах відповідно до методичних рекомендацій та затвердженої МОН України спеціальної програми навчання розумово відсталих дітей соціально-побутовим навичкам. У Сватівській обласній спеціальній загальноосвітній школі-інтернаті соціально-побутове орієнтування здійснюється згідно з зазначеними документами, а також розпорядчими актами місцевих органів влади.

Однак, соціально-побутове орієнтування потребує пошуку найефективніших методик й програм для легкого засвоєння розумово відсталими дітьми матеріалу стосовно пристосування до соціальних проблем у побуті.

РОЗДІЛ 2. ІГРОВА ПРОГРАМА ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ПОБУТОВИХ НАВИЧОК У РОЗУМОВО ВІДСТАЛИХ ДІТЕЙ В УМОВАХ СПЕЦІАЛЬНОЇ ШКОЛИ-ІНТЕРНАТУ

2.1. Розробка ігрової програми формування соціально-побутових навичок у розумово відсталих дітей в умовах спеціальної школи-інтернату

Важливим засобом ефективної навчальної діяльності з розумово відсталими учнями залишається гра. Завдяки їй розвиваються всі сторони психіки дитини, закладається фундамент для подальшого самостійного життя [1, с.11]. У нашому дослідженні гру ми розглядаємо як діяльність із розважальною та навчальною метою.

Під «програмою» розуміють упорядковану послідовність дій, спрямовану на досягнення заздалегідь визначеної цілі. Ігрова програма – це система ігор, розваг, творчих завдань, конкурсів, спрямованих на розвиток і виховання дітей [7].

Мета розробленої нами ігрової програми формування соціально-побутових навичок у розумово відсталих дітей в умовах спеціальної школи-інтернату (далі – ігрова програма) полягає в тому, щоб покращити рівень сформованості соціально-побутових навичок з особистої гігієни та догляду за своїми речами у розумово відсталих дітей за допомогою гри. Дана програма не відриває учнів від навчального процесу, а доповнює його.

Завдання ігрової програми:

- покращити навички особистої гігієни та догляду за своїми речами;
- навчити ти дітей приймати себе;
- стимулювати дрібну моторику та бажання навчатися.

Учасниками програми стали 8 учнів 5-Б класу Сватівської обласної спеціальної загальноосвітньої школи-інтернату, які склали експериментальну групу.

Контрольна група – 7 учнів 5-А класу зазначеної школи-інтернату у програмі участі не приймали, а проходили навчання за спеціальною програмою за підручником з соціально-побутового орієнтування «Світ навколо тебе» (автори Н. Гіренко, С. Кізіченкова) [5].

Саме на цей підручник ми спиралися під час створення циклу ігрової програми для експериментальної групи. Програма ввібрала в себе теми двох розділів навчальної програми з соціально-побутового орієнтування для розумово відсталих дітей 5 класу, а саме: 1. Особиста гігієна (Теми: Правила особистої гігієни. Догляд за волоссям. Гігієна зору). 2. Догляд за одягом і взуттям (Теми: Види одягу й головних уборів. Догляд за одягом. Види взуття та його призначення. Догляд за взуттям). Ці розділи розраховані на 10 годин за програмою 5 класу для учнів з розумовою відсталістю спеціальної школи (один урок на тиждень).

Розподіливши час, ми визначили термін реалізації ігрової програми – починаючи з 01.09.2016 року по 02.11.2016 року. Тобто ігрова програма розрахована на 2 місяці.

Уроки з соціально-побутового орієнтування у Сватівській обласній спеціальній загальноосвітній школі-інтернаті проводяться кожен вівторок. Заняття ігрової програми слід проводити кожної середи після засвоєння дітьми знань на уроці з конкретних тем з метою кращого засвоєння учнями шкільної програми. Гра допомагає краще відбити у їх пам'яті всі здобуті під час уроку знання, уміння та навички.

Навчання дітей з розумовою відсталістю – це складний процес, в якому взаємодіють всі працівники спеціальної школи-інтернату. Тому під час впровадження ігрової програми необхідно тісно співпрацювати з вчителем із соціально-побутового орієнтування, вихователями, психологом, соціальним педагогом.

Все це разом сприяє загальному розвитку пізнавальної діяльності дитини, а також її інтелектуальної, емоційної і рухової активності. Саме спеціальне навчання грі здатне допомогти розвитку розумово відсталих дітей надолужити згаяне. Гра є «експериментальним майданчиком» особистості, дозволяє почувати себе вільним від будь-яких обмежень, стереотипів, шаблонів мислення й звичайних варіантів розв'язування проблеми.

2.2. Впровадження розробленої ігрової програми формування соціально-побутових навичок у розумово відсталих дітей в умовах спеціальної школи-інтернату

Впровадження ігрової програми формування соціально-побутових навичок у розумово відсталих дітей в умовах спеціальної школи-інтернату здійснювалося поетапно.

Підготовчий етап. Вивчивши категорію дітей з розумовою відсталістю, ми розуміємо, що отримати одразу високий або навіть середній рівень знань, умінь та навичок із соціально-побутового орієнтування неможливо. Тому наша робота спрямована саме на невеликі за обсягом теми:

1. Особиста гігієна.
2. Догляд за одягом і взуттям.

За цими темами ми розробили індивідуальну картку бесіди (Додаток 1), яка допомогла виявити рівень знань, вмінь та навичок дітей з зазначених тем. Дана картка має 3 рівні складності. В кожному рівні є чотири завдання на які учень повинен відповісти. Під кожним завданням є розділ «Коментарі» до якого керівник заняття повинен записати короткі коментарі з приводу відповіді (відповів повністю; виникли недоліки; які саме...).

Після виявлення у дітей рівня знань, умінь та навичок ми підібрали ігри, вправи, фізкультхвилинки, цікаві розповіді, загадки які сприяють їх відпрацюванню.

Провівши індивідуальну бесіду з кожним учнем, можемо зробити висновок, що діти мають уявлення про особисту гігієну та догляд за своїми речами. На першому рівні діти давали майже повні відповіді без зайвої допомоги (усі 15 учнів впоралися із завданнями : 7 учнів КГ, 8 учнів – ЕГ). Невеликі труднощі спіткали під час розгляду другого рівня. Учні погано орієнтуються в догляді за певними видами речей (пальто, шерстяний светр тощо). Також складно відповідали на питання «Щоб не зіпсувати зір, слід...». Майже жоден не зміг надати правильну відповідь або мав сумніви. 3 учні КГ (42,6%) та 4 учні ЕГ (50%) впоралися з другим рівнем.

Третій рівень виявився для дітей складним. Завдання, які звучали «На твою думку...» їх бентежили. Діти соромилися сказати неправильний варіант. 2 учні КГ (28,4%) та 1 учень КГ (12,5%) частково давали відповіді. З виведених результатів зіставимо діаграму КГ та ЕГ на рис. 2.1., 2.2.

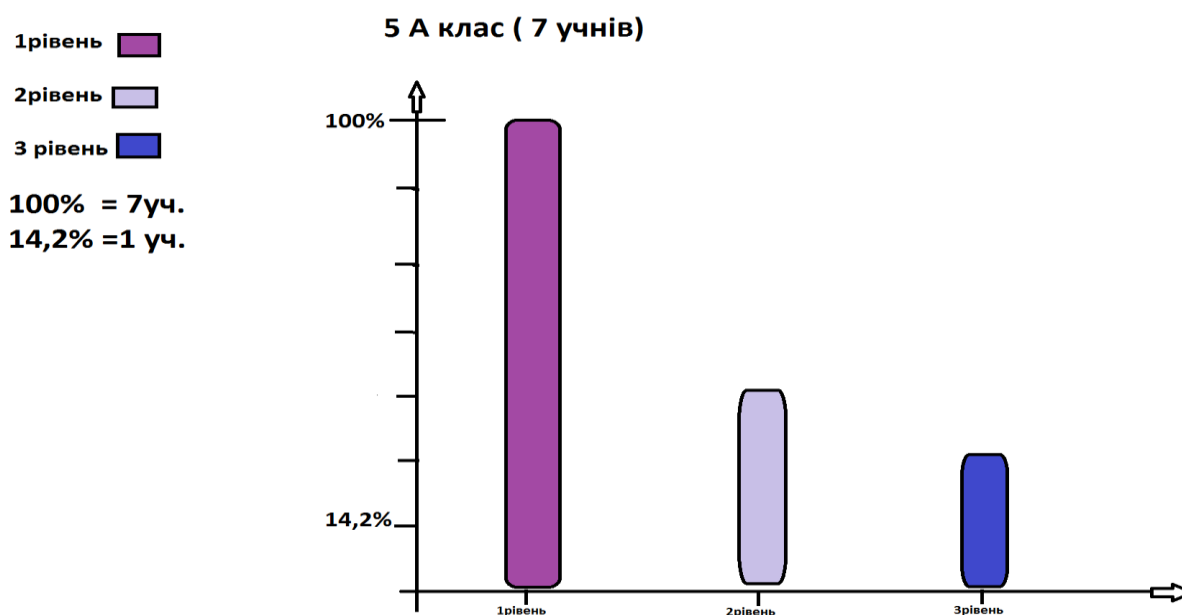

Рис. 2.1. Результати первинної діагностики рівнів сформованості соціально-побутових навичок (особиста гігієна, догляд за своїми речами) в контрольній групі

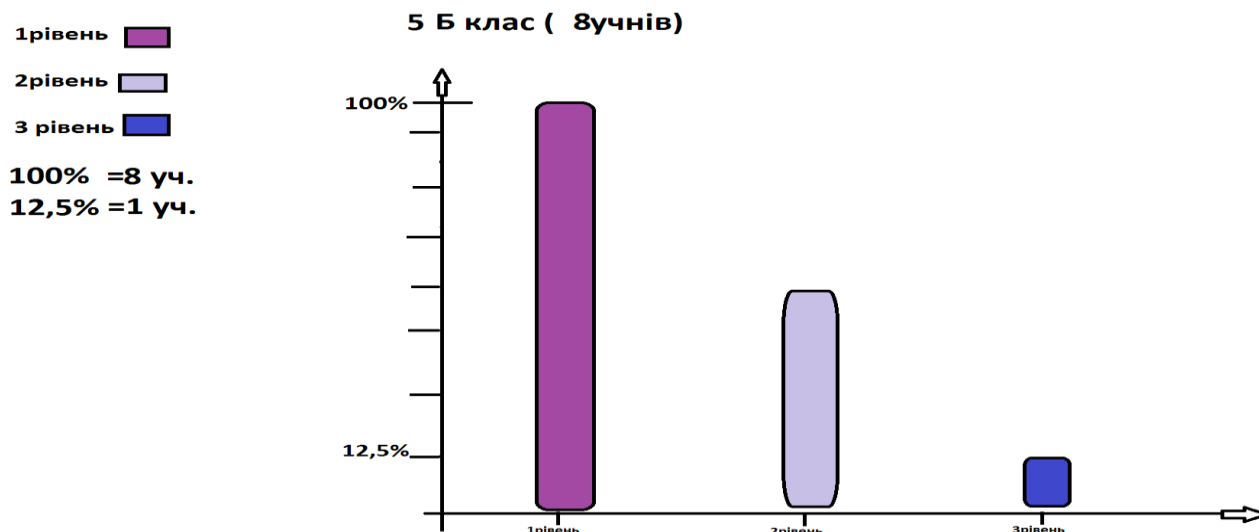

Рис. 2.2. Результати первинної діагностики рівнів сформованості соціально-побутових навичок (особиста гігієна, догляд за своїми речами) в експериментальній групі

Основний етап. На *основному* етапі було розпочато роботу разом з працівниками школи. В контрольній групі діти вивчали тільки курс «Соціально-побутове орієнтування». В експериментальній групі додатково проводився циклові заняття ігрової програми, спрямованої на покращення рівня сформованості соціально-побутових навичок: особистої гігієни та догляду за одягом і взуттям. Зміст занять представлено у Додатку 2.

Підчас занять у дітей суттєво змінювались поведінка. З кожним заняттям вони розкривали свої вміння та навички. З'явилася легкість у комунікації з групою (класом). Навіть такі невеликі зміни – це вже є результатом нашої роботи. Але нашою кінцевою метою є покращення рівня сформованості соціально-побутових навичок (особиста гігієна, догляд за одягом і взуттям) у розумово відсталих дітей за допомогою гри.

Отже, виникає необхідність визначити ефективність ігрової програми з формування соціально-побутових навичок у розумово відсталих дітей в умовах спеціальної школи інтернату, що буде розкрито у п. 2.3. нашого дослідження.

2.3. Аналіз результатів дослідження

На **заключному етапі** нами було проведено підсумкову діагностику. Знову використано індивідуальну картку бесіди (Додаток 1), яка дозволила побачити зміни набутих навичок. Після проведення бесіди ми отримали результати, які нас досить приємно вразили. Під час проведення індивідуальної бесіди спостерігалася легкість у відповідях експериментальної групи. Усі 8 учнів впоралися на відмінно з першим та другим рівнями. З третім рівнем упоралося 7 учнів (87,5%). Результати представлено у вигляді діаграми на рис 2.3.

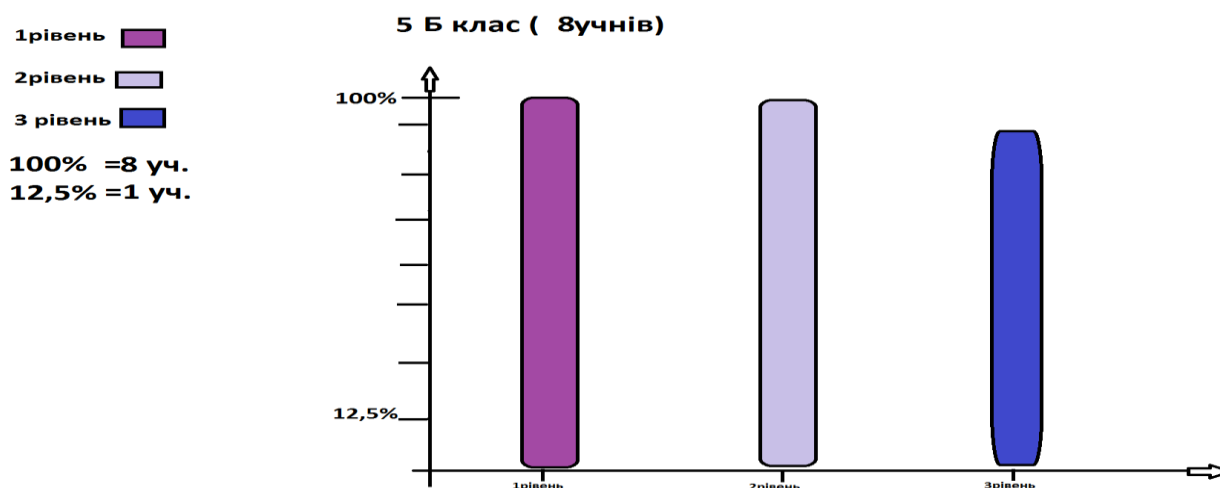

Рис. 2.3. Результати підсумкової діагностики рівнів сформованості соціально-побутових навичок (особиста гігієна, догляд за своїми речами) в експериментальній групі

В контрольній групі теж підвищився рівень сформованості соціально-побутових навичок (особиста гігієна, догляд за своїми речами). Результати показали, що учні контрольної групи засвоїли на відмінно розділ особистої гігієни. Труднощі спіткали під час питань про догляд за одягом. Отже, з першим рівнем впоралося 7 учнів, з другим рівнем – 5 (71%), з третім – 4 учні (56,8%). Це можемо прослідкувати на діаграмі, представленої на рис. 2.4.

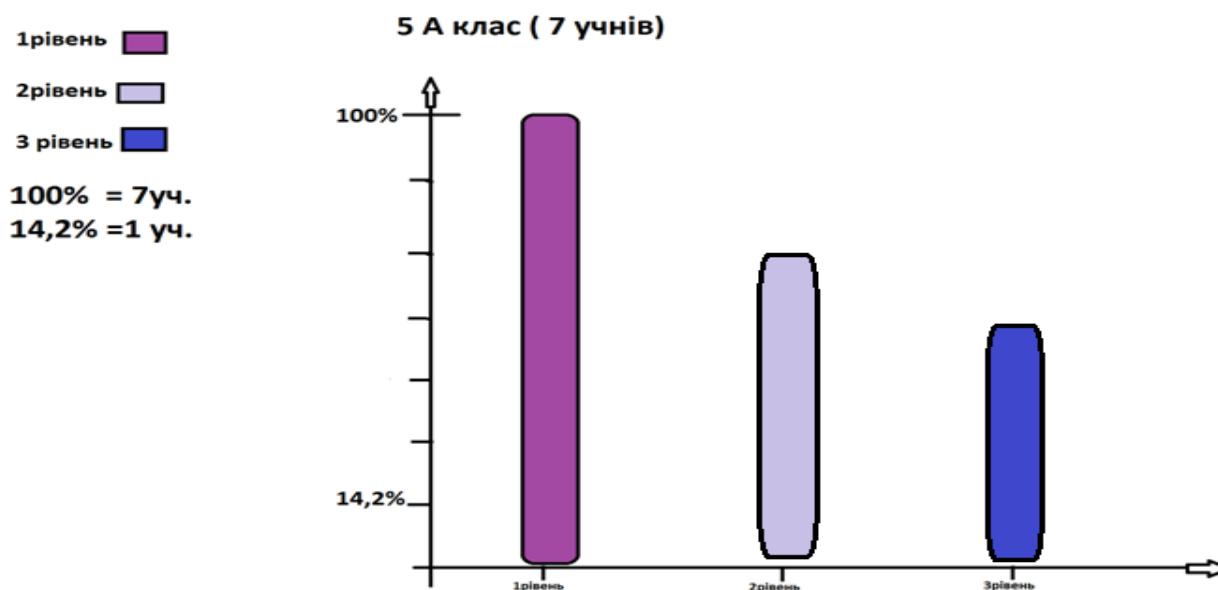

Рис. 2.4. Результати підсумкової діагностики рівнів сформованості соціально-побутових навичок (особиста гігієна, догляд за своїми речами) в експериментальній групі

Аналіз результатів засвідчив підвищення рівня сформованості у дітей соціально-побутових навичок (особиста гігієна, догляд за своїми речами) в експериментальній групі за другим рівнем – на 50%, третім рівнем – на 75%. В контрольній групі: за другим та третім рівнями – на 28,4%.

Отримані результати в експериментальній групі свідчать, що застосування гри, як додаткової складової до уроків з соціально-побутової орієнтації, є ефективним. На основі практичних дій під час гри в учнів розвивається наочно-логічне мислення, уточнюється та збагачується словниковий запас. Після проходження ігрової програми діти розширили свої уявлення про особисту гігієну, як правильно доглядати свої речі.

Як бачимо, гра дійсно є найбільш доступним для дітей видом діяльності, способом переробки здобутих з навколишнього світу вражень, знань, тому вона відіграє значну роль у розвитку дитини. Також слід наголосити увагу на комплексному підході до дітей з розумовою відсталістю.

Висновки до розділу 2

Розробка та впровадження ігрової програми з формування соціально-побутових навичок у розумово відсталих дітей в умовах спеціальної школи-інтернату дали можливість дійти наступних висновків.

Метою розробленої ігрової програми є покращення рівня сформованості соціально-побутових навичок з особистої гігієни та догляду за своїми речами у розумово відсталих дітей за допомогою гри.

Впровадження ігрової програми з формування соціально-побутових навичок у розумово відсталих дітей в умовах спеціальної школи-інтернату здійснювалося поетапно. На підготовчому етапі проведено первинну діагностику щодо рівня сформованості у дітей соціально-побутових навичок (особиста гігієна, догляд за своїми речами). На основному етапі розпочато роботу разом з працівниками школи. В контрольній групі діти вивчали тільки курс «Соціально-побутове орієнтування». В експериментальній групі додатково проводився циклові заняття ігрової програми. На заключному етапі проведено підсумкову діагностику з метою виявлення ефективності програми. Аналіз результатів засвідчив підвищення рівня сформованості у дітей соціально-побутових навичок (особиста гігієна, догляд за своїми речами) в експериментальній групі за другим рівнем – на 50%, третім рівнем – на 75%. В контрольній групі за другим та третім рівнями – на 28,4%.

Отримані результати в експериментальній групі дають змогу дійти висновку, що застосування гри, як додаткової складової до уроків з соціально-побутової орієнтації, є ефективним. На основі практичних дій під час гри в учнів розвивається наочно-логічне мислення, уточнюється та збагачується словниковий запас. Після проходження ігрової програми діти розширили свої уявлення про особисту гігієну, як правильно доглядати свої речі.

Отже, гра дійсно є найбільш доступним для дітей видом діяльності, способом переробки здобутих з навколишнього світу вражень, знань, тому вона відіграє значну роль у розвитку дитини. Також слід наголосити увагу на комплексному підході до дітей з розумовою відсталістю.

ВИСНОВКИ

Результати дослідження дозволили реалізувати мету й завдання та дали змогу дійти наступних висновків:

1. Аналіз наукової літератури показав, що для ефективної організації роботи спеціалістів з розумово відсталими дітьми потрібне правильне розуміння цього феномену. Розумова відсталість – це виразне, незворотне системне порушення пізнавальної діяльності, яке виникає внаслідок дифузного органічного пошкодження кори головного мозку. Дитина з розумовою відсталістю навчається і розвивається у межах своїх можливостей. Правильне сприйняття, виховання, навчання таких дітей дозволяє соціалізувати, адаптувати їх у соціум, де вони зможуть себе реалізувати як особистість.

2. Соціально-побутове орієнтування дітей з порушеннями розвитку істотно ускладнене в силу обмеженості їх пізнавальної діяльності, емоційно-вольової сфери. Система роботи спочатку спрямована на повноцінне сприйняття дітьми необхідних відомостей, формуванні дій і прийомів, а потім – на різноманітне їх закріплення і регулярне застосування на практиці. Основними видами соціально-побутових навичок є особиста гігієна, догляд за речами, організація харчування, доступних навичок догляду за житлом; уміння спілкування; уявлення про правила культури поведінки і взаємин з різними людьми, піклування про здоров'я.

3. Аналіз практики роботи спеціальних шкіл-інтернатів щодо формування соціально-побутових навичок у дітей з розумовою відсталістю свідчить, що соціально-побутове орієнтування здійснюється у школах відповідно до методичних рекомендацій та затвердженої Міністерством освіти і науки України спеціальної програми навчання розумово відсталих дітей соціально-побутовим навичкам. У Сватівській обласній спеціальній загальноосвітній школі-інтернаті соціально-побутове орієнтування здійснюється згідно з зазначеними документами, а також розпорядчими актами місцевих органів влади. Однак, соціально-побутове орієнтування

потребує пошуку найефективніших методик й програм для легкого засвоєння розумово відсталими дітьми матеріалу стосовно пристосування до соціальних проблем у побуті.

4. З метою покращення рівня сформованості соціально-побутових навичок з особистої гігієни та догляду за своїми речами у розумово відсталих дітей розроблено ігрову програму формування соціально-побутових навичок у розумово відсталих дітей в умовах спеціальної школи інтернату. Основні завдання ігрової програми: покращити навички особистої гігієни та догляду за своїми речами; навчити ти дітей приймати себе; стимулювати дрібну моторику та бажання навчатися.

5. Впровадження ігрової програми з формування соціально-побутових навичок у розумово відсталих дітей в умовах спеціальної школи-інтернату здійснювалося поетапно. На підготовчому етапі проведено первинну діагностику. На основному етапі розпочато роботу разом з працівниками школи. В контрольній групі діти вивчали тільки курс «Соціально-побутове орієнтування». В експериментальній групі додатково проводився циклові заняття ігрової програми. На заключному етапі проведено підсумкову діагностику. Аналіз результатів засвідчив підвищення рівня сформованості у дітей соціально-побутових навичок (особиста гігієна, догляд за своїми речами) в експериментальній групі за другим рівнем – на 50%, третім рівнем – на 75%. В контрольній групі за другим та третім рівнями – на 28,4%.

Таким чином, отримані результати в експериментальній групі дають змогу дійти висновку, що застосування гри, як додаткової складової до уроків з соціально-побутової орієнтації, є ефективним.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бурнос В. В. Ігрові методи навчання — передумова інтелектуального та творчого розвитку особистості школярів / В. В. Бурнос, А. О. Каплунова // Науково-методичний журнал Педагогічна майстерня. – №5(53). – 2015. – С. 11–15.
2. Виды умственной отсталости. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <<http://medlec.org/lek2-82632.html>>
3. Гаврилов О. В. Особливі діти в закладі і соціальному середовищі: навч. посіб / О. В. Гаврилов.— Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2009. – 308 с.
4. Галецька, Ю. В. Формування соціально-побутових навичок у дітей з помірною та важкою розумовою відсталістю : автореферат... канд. пед. наук, спец.: 13.00.03 – корекційна педагогіка / Галецька Ю. В. – К. : Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова, 2015. – 18 с.
5. Гіренко Н. А. Світ навколо тебе: 5 клас: навч. посіб. із соціально-побутового орієнтування для спец. загальноосвіт. навч. закл. для розумово відсталих дітей / Н. А. Гіренко, С. М. Кізіченко. – К.: Либідь, 2015р. – 80 с.
6. Гіренко Н.А. Соціально-побутове орієнтування в допоміжній школі: метод. посіб. для студ. дефектом. факультету за спец. 6.010100 Дефектологія / Н. А. Гіренко. – Слов'янськ, 2011. – 130 с.
7. Гра як метод виховання / Нова педагогіка. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <<http://www.novapedagogika.com/nolom-14.html>>
8. Докшина Н. Діти які мають особливості психофізичного розвитку / Н. Докшина, Л. Самбурська // Психолог.— 2004. – №44(листопад). – С. 22–27.
9. Кондаков И. М. Психологический словарь. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <<http://juan.topsmarts.net/detektiv/kondakov-i-m-psihiologicheskii-slovar.htm>>
10. Навчальні програми для підготовчого, 1-4 класів спеціальних загальноосвітніх навчальних закладів: Міністерство освіти і науки України. -

[Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://old.mon.gov.ua/ua/activity/education/56/693/navchalni_programi11>

11. Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови: наук.-метод. зб. – Вип. 3. – Ч. 1. – К., 2012. – 180 с.

12. Психологія розумово відсталих дітей (тексти лекцій): навч.-метод. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Укл. І. Ю. Ужченко. – Луганськ: ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2013. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<<http://www.studfiles.ru/preview/2299414/>>

13. Синьов В.М. Психологія розумово відсталої дитини: підручник / В. М. Синьов, М. П. Матвєєва, О. П. Рохліна. – К.: Знання, 2008. – 359 с. . – [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<<http://www.studfiles.ru/preview/2299106/>>

14. Соціально-побутове орієнтування: програми для 5-10 класів спеціальних загальноосвітніх навчальних закладів для розумово відсталих дітей / Укл. Н. А. Гіренко, Г. М. Мерсіянова. – К., 2009. – 39 с.

15. Хто допоможе психічно хворим дітям? – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <<http://www.upa-psychiatry.org.ua/articles/ZahistPravDitey.pdf>>

ДОДАТКИ*Додаток 1***Індивідуальна картка бесіди**

ПІБ _____

Клас _____

Діагноз _____

Перший рівень*Завдання 1*

Дай відповіді на запитання (дитина повинна усно відповісти на поставленні питання)

1. Що таке особиста гігієна людини?
2. Що є основою особистої гігієни?
3. Що слід регулярно робити аби руки завжди були чистими й доглянутими?
4. Навіщо людині потрібен одяг?
5. Як називають одяг залежно від сезону?
6. Для чого прасують одяг?

Коментарі _____

Завдання 2

Роздивись малюнки. Назви предмети особистої гігієни. Які із зображених предметів не належать до предметів особистої гігієни? (Дитині пропонують картку із зображенням різноманітних предметів)

Коментарі _____

Завдання 3

Назви зображені предмети одягу й скажи , в які пори року їх носять.

Коментарі _____

Завдання 4

Покажи та назви, що використовують для догляду за волоссям. Та знайди зайві предмет.

Коментарі _____

Другий рівень

Завдання 1

Вибори правильні відповіді.

1. Щоб не зіпсувати зір, слід:

- а) дивитися телевізор тільки одну годину на день;
- б) читати за денного освітлення;
- в) писати в зошиті, низько схилившись над столом.

2. Назви , що не використовують для догляду за ротовою порожниною :

- а) зубна щітка;
- б) крем для обличчя;
- в) зубна паста;
- г) мило.

Коментарі _____

Завдання 2

Розкажи, як підготувати до збереження влітку такі предмети одягу:

- Пальто
- Плащі
- Куртки
- Шерстяні светри
- Шкільну форму

Коментарі _____

Завдання 3

Роздивись картинки. Назви те взуття в якому ходять восени.

Коментарі _____

Завдання 4

Назви, що не належить до джерел штучного освітлення.

а) настільна лампа; б) сонячне світло; в) люстра.

Коментарі _____

Третій рівень

Завдання 1

На твою думку, руки миють із милом, щоб вони були:

а) красивими; б) чистими; в) вправними .

Коментарі _____

Завдання 2

Відгадай загадки.

- Як купатися ідеш
І мене також береш.
Я гладеньке й запашне,
Ти намілюєш мене.
Всі мікроби змило
Я – корисне...(мило)

- Він по зачісках мастак,
Вас причеше гарно так.
Розчесав моє волосся,
Так давно вже повелося,
Що охайний молодець,
Той, хто має...(гребінець)

Коментарі _____

Завдання 3

Добери відповідні види догляду за предметами одягу .

1.

а) прання , просушування,
складання

2.

б) прання

3.

в) прання , прасування

4.

г) хімічна чистка

5.

д) чищення прасування

Коментарі _____

Завдання 4

На твою думку, для догляду за взуттям використовують:

- а) пральний порошок;
- б) крем для взуття;
- в) мило;
- г) щітки для взуття;
- д) крем для ніг;
- е) спеціальні серветки;

Коментарі _____

**Зміст занять ігрової програми формування соціально-побутових
навичок у розумово відсталих дітей в умовах спеціальної школи-
інтернату**

Заняття 1 (4 год.) – 07.09., 14.09, 21.09., 28.09. 2016 р.

Розділ: Особиста гігієна

Назва заняття: Режим дня

Мета та завдання заняття: формувати в учнів поняття про необхідність дотримання правил особистої гігієни тіла, волосся, зубів. Закріпити та доповнити знання і вміння учнів про послідовність виконання ранкового та вечірнього туалету, застосування його щоденно; формувати навички логічних пошукових дій; виховувати бажання бути охайним; пригадати поняття «режим дня», основні режимні моменти; переконати учнів у необхідності дотримання режиму дня; виховувати в учнів працелюбність, сумлінність, старанність, акуратність, організованість.

Обладнання: сюжетні малюнки, що відображають основні режимні моменти; кошик з продуктами харчування; гімнастичний мат.

Хід заняття

I. Організаційний момент

Керівник заняття:

Уже дзвінок нам дав сигнал –

Працювати час настав!

Тож і ви часу не гайте,

Працювати починайте.

II. Основна частина

Читання та обговорення вірша О. Грача «Галя-Невстигала»

Галю, вставай, умивайся –

Та швидше до столу!

Галю, мерщій убирайся,

Бо спізнися в школу!
 Галя вилежує ,
 Ніжиться і позіхає ,
 Довго з портфелем возиться
 І – не встигає .
 У школі дзвінок продзвенів,
 Давно почалися уроки .
 А коридором – чий-то
 Лунають поспішливі кроки ?
 Клас уже знає:
 Це знову спізнилася Галя.
 Ні, даремно прозвали її
 Невстигала .

Обговорення вірша

- Чому Галя завжди запізнюється?
- Як можна їй допомогти?

Керівник заняття. 1 вересня ви одразу подорослішали на один рік. Вам подобається школа, вчителі, уроки . Проте виникають і труднощі. Інколи так хочеться погратися, просто побігати. Але цього не можна. Потрібно уважно слухати пояснення вчителя, писати або читати.

Після закінчення уроків вам хочеться займатися своїми справами погратися, подивитися цікаві передачі, але потрібно вчити домашні завдання. І не рідко буває так, що ви не встигаєте. Як же бути? Як встигнути все зробити?

Правильно розподілити свій час нам допоможе режим дня. Режим – слово французьке і в перекладі означає «управління». Якщо ви будите дотримуватися розпорядку дня – спати, їсти, гуляти, читати, готувати уроки в один і той же час – вашому організмові буде легко працювати, і ви почуватимете себе здоровим та бадьорим.

Мандрівка режимом для

1. Встаємо

2. Зробимо зарядку

Керівник заняття. А зараз зробимо з вами зарядку . Ось і ранок за вікном розкрив свої обійми і перший сонячний промінчик нас закликає до ранкової зарядки .

Гра « комплекс ранкової гімнастики з промовлянням» (всі встають у коло).

Ходьба по колу.

Як військові на параді,

Ми крокуєм ряд за рядом.

Лівою – раз ,правою – раз!

Подивіться всі на нас!

Вправи для голови та шиї

Руки вгору , руки вниз,

На сусіда не дивись.

Нахили тулуба

Буратіно потягнувся

Роз – нагнувся, два нагнувся.

Оберти тулуба

Обертаються поволі

Каруселі в дивнім колі.

Колихання

Дує вітер нам в лице,

Захиталось деревце.

Вправи для рук

Руки ставте всі так –

І виходить в нас літак.

Мах крилом туди-сюди,

Треба швидше нам рости.

Стрибки

Руки в гору піднімаєм,

А тоді їх опускаєм.

А тоді скоріш, скоріш

Стрибай, стрибай веселіш.

3. Умиваймося і чистимо зуби

Гра « Приймаємо душ»

Учні стають у коло і повторюють рухи за керівник заняття: «відкриваємо» воду (гладять себе по голові, плечах). Намилюємо руки, ноги, тіло (труть їх уявною мочалкою), потremo один одному спину (повертаються до сусіда справа, труть спину), змиваємо мило (гладять себе по голові, плечах витираємося).

Керівник заняття: Чиєю мочалкою ви терли спину сусідові (його чи своєю)?

А як це треба правильно робити?

Керівник заняття: Трішки відпочинемо слухаючи казку про мікроби.

Жили – були мікроби – різнощики різних хвороб. Найбільше на світі вони любили бруд. Що брудніше, то їм приємніше і то більше їх ставало. Ось на столі хтось залишив немиті тарілки, крихти, шматочки хліба. Тут як тут муха. А на її лапках сотні мікробів. Особливо, якщо вона прилетіла зі смітника. Муха полетіла, мікроби залишилися лежати на столі, тарілках, на хлібі – та й думають мікроби: «Як гарно, що на світі є нечепури і мухи». І стало мікробам роздолля. І на руки можна потрапити, і до рота людини, а там і до хвороби рукою подати!

Бесіда

- Подумайте, що в казці правда, а що вигадка?
- Що допоможе нам перемогти мікроби?

Керівник заняття: «Послухайте уважно поради лікаря Води»

- Раз на тиждень мийте все тіло ретельно;
- Уранці, після сну, мийте руки, лице, шию, вуха;
- Кожен день мийте руки і ноги перед сном;

- *Обов'язково мийте руки після прибирання, туалету, ігор, прогулянки, спілкування з тваринами, роботи на городі, поїздки у транспорті.*

Дидактична гра «Дозволяється – не дозволяється».

Називаю різні правила та порушення особистої гігієни. Учні, на правильну відповідь повинні **плеснути в долоні**, а на неправильну відповідь сидіти спокійно.

<i>Дозволяється</i>	<i>Не дозволяється</i>
Чистити зуби	Гризти нігті
Мити волосся	Читати лежачи
Користуватися носовою хустинкою	Ковиряти в носі пальцем
Мити руки	Жувати на уроці
Приймати душ	Не мити ноги

Сюжетно – рольова гра «Перукарня»

Діти за бажанням по черзі виконують ролі перукаря та клієнтів. За краще виконану зачіску учениці отримують приз.

Керівник заняття: Після вмивання ми одягаємо чистий одяг, снідаємо та йдемо навчатися у школу.

4. Обід

Керівник заняття:

Їж спокійно за столом,

Не ковтай, як лисиця.

Це шкідливо, і притому

Можна ще й вдавиться .

Гра «Із чого варять борщ?». Дітям пропонуються кошики, в яких поміщені справжні продукти харчування (овочі, фрукти, крупи і т.д.) їм

необхідно обрати саме ті продукти, які потрібні для приготування української страви борщ.

5. Відпочинок

Бесіда

– Пригадайте як можна відпочивати.

– Чим ви любите займатися вдома?

Керівник заняття: А тепер послухайте уривок із вірша А. Костецького «А що в портфелі?»

*Нумо, глянемо, що в ньому,
поки йде завзята гра,
бо ж портфель, усім відомо,—
є обличчям школяра!..
Ось — книжки. Та що це з ними?!
Чом вони у плямах синіх,
пошматовані, брудні?
Страшно глянути на них!
Подивіться на сторінку —
не сторінка, а «картинка»,
помальована така!
А обкладинки — ну й горе! —
ніби побували вчора
в людоджерових руках!*

– Що можна сказати про господаря цього портфеля?

– Подумайте, чи все гаразд у вашому портфелі?

Гра «Хто акуратніше складе речі до портфеля?»

Складання і обговорення правил:

- У класі підтримую чистоту.
- Бережу свою парту та свої книжки.
- У класі не бешкетую і не граюся.

- Стіни в класі та коридорі не для того , щоб я на них вчився писати. Для цього є дошка. Стежу щоб вона завжди була чистою.
- Моя книжка завжди чиста й обгорнута.
- Вчасно книжку «лікую».

Бесіда

- Чи виконуєте ви ці правила?
- Подивіться уважно на речі, які є у вашому класі. Чи все ви робите для того, щоб вони виглядали гарно?

6. Вечеря

Керівник заняття: Можна їсти на вечерю?

7. Сон

Керівник заняття: О котрій годині вам слід лягати в ліжечка?; «Чому людина повинна спати?»

Гра «Міцний сон»

Дітям пропонується гімнастичний мат на , якому кожен з них повинен показати в якій позі він любить відпочивати лежачи чи то на спині , на животі ,на правому боці , руки ложить по швам чи під щічку . Ця гра допоможе дитині прислухатися до себе та заспокоїтися .

Керівник заняття: Ось ми і закінчили мандрівку за режимом дня. Подивіться, що у нас вийшло.

Кожному учню надається план «РЕЖИМУ ДНЯ»

РЕЖИМ ДНЯ

7.00 — підйом.

7.05 — ранкова зарядка.

7.20-8.00 — ранковий туалет, прибирання спальних кімнат.

8.00-8.25 — прогулянка.

8.30-8.50 — сніданок.

8.50-9.00 — підготовка до уроків.

9.00-13.30 — навчальні заняття.

10.35 (після 2-го уроку) — другий сніданок.

13.30-14.00 — прогулянка, спортивні ігри.

14.30-17.00 — робота гуртків, секцій, рухливі ігри на свіжому повітрі.

17.00-18.30 — самопідготовка.

18.30-18.55 — позакласне заняття.

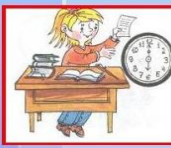
19.00-19.30 — вечеря.

19.30-20.30 — прогулянка перед сном, суспільнокорисна праця, у разі негоди перегляд телепередач.

20.30-21.00 — вечірній туалет, підготовка до сну.

21.00 — сон.

II. Підбиття підсумків заняття

- Що нового довідалися?
- Які вправи взяли для себе?

Заняття 2 (4 год.) – 05.10., 12.10., 19.10., 26.10. 2016 р.

Розділ: Догляд за одягом і взуттям

Назва заняття: Добір одягу та взуття відповідно до сезону

Мета заняття: навчити добирати одяг та взуття відповідно до сезону; показати функціональне призначення одягу для сезону; розвивати увагу, пам'ять, мислення; виховувати самостійність, дбайливе ставлення до одягу; здійснювати профілактику порушень постави і зору.

Обладнання: предметні малюнки, об'ємна лялька, паперова з набором одягу, зразки одягу та взуття

Хід уроку

I. Організаційний момент

1. Підготовка робочого місця та обладнання

2. Керівник заняття:

Дзеленчить шкільний дзвінок

Знову кличе на урок.

Ми сюди прийшли учитись,

Не лінуватись , а трудитись.

Працюємо старанно,

Слухаємо уважно!

II. Мотивація навчальної діяльності

1. Гра «Хто перший впізнає»

На дошці висять картинки, повернені лицьовою стороною до дошки. За описом діти повинні впізнати предмет, зображений на картинці.

Керівник (називає ознаку предмета, якщо не відгадали, називає наступну) поступово повертає картинки з відгаданими предметами.

Сорочка — Буває в клітинку, однотонна, кольорова. — У неї є гудзики. — Має комірець. — Два рукава. — Рукава довгі або короткі. — Можуть носити чоловіки, жінки та діти.	Черевики — Їх можуть носити всі люди. — Можуть бути різного кольору. — Завжди два. — У них є шнурки. — Можуть бути осінніми та зимовими. — Одягають на ноги.
Штани — Один предмет, але у множині. — Бувають строгі, бувають нестрогі. — У них є кишені. — Є ремінь, гудзики, блискавка. — Бувають чоловічі, дитячі, жіночі.	Сукня — Красива. — Різного кольору і з візерунками. — Тепла, легка, ошатна. — Носять лише дівчатка і жінки.

2. Завдання. Назвіть предмети, які ви відгадали (Сорочка, штани, черевики, плаття). Який предмет зайвий? Чому? (Черевики – це взуття).

Керівник заняття: Як ви думаєте, про що будемо говорити на занятті?

III. Повідомлення теми заняття

Керівник заняття: Сьогодні ми будемо вчитися добирати одяг та взуття відповідно до сезону.

IV. Сприйняття та засвоєння учнями нового матеріалу

Керівник заняття. Для чого потрібен одяг? Правильно, одяг допомагає зігрітися взимку, влітку – захиститися від опіків.

– Як ви вважаєте, чи однаково повинна одягатися людина протягом року?

1. Гра «доповни речення»

Людам всім потрібен... (одяг).

Якщо мерзнуть навіть зуби,

Треба одягнути... (шуби).

Дощик ллється - дуже хутко

Одягайте, діти,... (куртки).

Взимку, дотримуючись звички,

Надягнімо... (рукавички).

Керівник заняття. Кравці пошили для нас багато одягу, який ми одягаємо у різні пори року. Цей одяг називається сезонним.

– Які пори року ви знаєте? (Діти називають пори року і місяці).

2. Розподіл одягу за сезонами

Керівник заняття. У кожного з вас є картка, на якій зображений одяг. Ви повинні розмістити його біля тієї пори року, коли ми його носимо. (Діти прикріплюють на дошці картки).

Діти, послушайте цікавинки, прислів'я. а також відгадайте загадки про одяг та взуття.

Робота над прислів'ями

Прислів'я та приказки про одяг присвячені тому, що нас або відкриває зовнішньому світу, або приховує від нього. Одяг допомагає нам розказати про себе більше, ніж словами.

За одягом зустрічають — по розуму проводжають.

Видно нечупару по брудній сорочці.

Добре ім'я дорожче за багату сорочку.

На дітях одяг вогнем горить.

Не одяг прикрашає людину, а людина одяг.

Цікаве про одяг

- Напевно, ви помічали, що на чоловічому і на жіночому одязі ґудзики пришиті з різних сторін, відповідно й одяг застібається по-різному. Така традиція виникла дуже давно, але не все так просто, як здається. Із чоловічим одягом усе зрозуміло — зліва направо одяг застібати набагато зручніше для правшів. Із жіночим одягом трохи цікавіше. Фурнітура здебільшого виготовлялася із дуже дорогих сплавів і каменів. Такого типу одяг у той час могли собі дозволити лише дуже заможні дами, яких, звичайно, одягали слуги. І для того, щоб служницям було зручніше застібати одяг, застібки почали пришивати справа наліво. Усе геніальне просто! Ця традиція, яка виникла дуже давно, збереглася й донині.

- В епоху розвитку авіації у пілотів не було безлічі приладів для відстежування ворогів, тому їм постійно доводилося крутити головами, виглядаючи літаки супротивника. Щоб шия не натиралася об комір, в обмундируванні льотчиків використовувалися шовкові шарфи. Більшість льотчиків носить шарфи й донині, хоча функціонального призначення вони уже не мають.

- Ґудзики з'явилися задовго до нашої ери, але використовувалися лише як прикраси. Приблизно у XII—XIII ст. про ґудзики дізналися в Європі, але тепер у них з'явилося і функціональне значення — застібання у петлі, — а не лише декоративне. У середні віки ґудзики стали настільки популярним аксесуаром, що за їхньою кількістю на одязі можна було дізнатися про статус власника. Наприклад, на одному з нарядів французького короля Франциска I налічувалося 13 600 ґудзиків.

- Серед указів Петра I був такий, у якому наказувалося пришивати ґудзики на лицьову сторону рукава солдатського мундира. На перший погляд вони там були не потрібні, але у той же час указ мав конкретну мету: відучити солдатів, більшість із яких була вихідцями із селян, витирати рукавом рот після їжі, щоб довше зберегти дороге сукно.

Загадки про одяг та взуття

Не вдягають їх хлоп'ята,
мов принцеси в них дівчата. (Плаття.)

Комірець і рукави — більш для
хлопчиків вони. (Сорочка.)

Від води не промокає, нас від до-
щуку ховає. (Дощовик.)

Що то за сорочка — рукава нівбочку?
І чомусь на ноги вбрали ту сорочку. (Штани.)

Нас від холоду ховає,
часто капюшона має. (Куртка.)

Я на блискавці буваю,
у негоду захищаю. (Куртка.)

Лютих не боїться зим,
хутом вкриє нас густим. (Шуба.)

Сиджу верхи, не знаю на кому, знайомо-
го зустріну — зіскочу, привітаю. (Шапка.)

Плету хлівець на четверо овець,
а на п'яту окремо. (Рукавички.)

Не краватка він, не комірець, а шию
обіймати звик. Та не завжди, а лиш
тоді, коли бувають холоди. (Шарф.)

3. Офтальмологічна фізкультхвилинка

*Очі щільно ми заплющили -
 Це один, два, три, чотири.
 Потім ширше розплющуємо,
 Вдалині щось розглядаємо.
 Поки все ми розглядали,
 До шести порахували.
 Щоб очі наші відпочили,
 Робим це разів чотири.*

4. Ознайомлення із видами взуття

Керівник заняття. Для чого нам потрібне взуття?

– Взуття потрібне людині для захисту її ніг від травм, а також для їх зігрівання, захисту від переохолодження і простудних захворювань. Взуття, як і одяг має бути зручним.

– Взуття шийють із різних матеріалів. Хто скаже, із чого виготовляють взуття? (Зі шкіри, гуми, замші, повсті).

(Керівник демонструє різні види взуття з різних матеріалів).

5. Лексична гра «Яке взуття?»

– Взуття зі шкіри яке? (Шкіряне) Із гуми? (Гумове) З матерії? (Матеряне) Із вовни? (Вовняне) Із замші? (Замшеве) Із повсті? (Повстяне) Покрите лаком? (Лакове)

– Яке взуття роблять із гуми? (Чоботи, калоші)

– Із повсті? (Валянки)

– Зі шкіри? (Туфлі, чоботи, босоніжки, кросівки)

– Із замші? (Туфлі, черевики, чоботи тощо)

– З матерії? (Капці, кеди)

6. Робота за картинкою (зображені пори року, від яких проведені лінії до різного взуття)

Керівник заняття. Стежка допоможе вам розібратися, яке взуття потрібно носити у певну пору року.

– Яке взуття носять улітку? Узимку?

– Чому восени і навесні у нас однакове взуття?

7. Фізкультхвилинка (вірш В. Гриненко «Черевики»)

Чищу-чики-чики-чики (*діти імітують чищення черевиків*)!

Чищу, чищу черевики (*спочатку правою рукою*)

Тільки іскри від щетинки (*потім лівою рукою*),

Вже на них ні порошинки.

Черевики взув я чисті,

Як тут встояти на місці (*нахиляються, торкаючись взуття*)?

Як самі вони побігли (*спочатку ходьба*)

І подякувати не встигли (*легкий біг на місці*).

8. Гра «Річ загубилася»

Керівник заняття. У класі сховано кілька речей (видно лише частину одягу). Ви повинні відшукати речі й очима вказати на знайдений предмет. Не дістаючи річ, повинні вгадати, що це за одяг і коли його носять.

9. Індивідуальна робота з картинкою (зображено дітей на прогулянці, які забули одягнути частину речей).

– Яка пора року зображена на картинці? (Осінь.)

– Чи правильно одягнені діти?

– Допоможіть їм надіти відсутній одяг

V. Практична робота

Керівник заняття. Восени є листопад. Ось і у нас у класі побувала осінь і розкидала листочки з дерев. Вони допоможуть вам об'єднатися у групи (за кольором: жовтим, зеленим, оранжевим).

Робота у групах (Діти добирають одяг та взуття відповідно до сезону пояснюючи свій вибір).

Група 1. Дібрати й одягнути літній одяг та взуття на ляльку.

Група 2. Дібрати й одягнути осінній одяг та взуття на паперову ляльку.

Група 3. Дібрати зимовий одяг і взуття для Буратіно (дерев'яний макет)

VI. Підбиття підсумків заняття

Бесіда

- Що ви повторили на занятті?
- Чого навчилися?

Заняття 3 (1 год.) – 02.11.2016 р.

Розділ: Догляд за одягом і взуттям

Назва: Дидактична гра «Пральна машина»

Мета заняття: познайомити дітей з побутовою технікою (пральна машина), з її призначенням. Правильний догляд за натуральними та штучними тканинами.

Обладнання: макет пральної машини (обов'язково з градусними вимірами води та видами прання), корзина з різними шматочками тканини (шовк, джинс, бавовна, шерсть, поліестр (штучна матерія), драп і т. д.)

Опис роботи:

Дидактична гра «Пральна машина» допоможе дітям розвивати зорове сприйняття, вміння виділяти види тканин, сприймати тканину на дотик, ознайомитися які речі можна шити з запропонованих тканин, як правильно дбати та при якій температурі можна прати. Забезпечує розвиток сенсорних навичок, а також сприяє збагаченню словникового запасу дітей. Дану гру можна використовувати в безпосередній освітньої діяльності. Також за допомогою гри діти розвивають пам'ять, мислення, уяву, комунікативні навички до життя і праці дорослих, виховувати у дітей бажання працювати

Методичні прийоми роботи: При роботі з дидактичною грою використовуються такі форми роботи, як бесіда, розглядання, розповідь.